

Strategie voor een gezonde en inclusieve samenleving

PCL advies bij het Koersdocument Omgevingsvisie van de provincie Utrecht,
8 december 2017

Samenvatting

De PCL adviseert de provincie om de volgende drie doelen centraal te stellen in de Omgevingsvisie:

1. Een gezonde en inclusieve samenleving (iedereen doet mee), waarin welvaart niet alleen in geld wordt uitgedrukt, maar ook in leefomgevingskwaliteit en waar oog is voor de verdeling van welvaart en kwaliteit. De PCL adviseert de provincie om dit doel tot hoofddoel van de Omgevingsvisie te benoemen.
2. Een hoge kwaliteit van natuur, landschap, landbouw en watervoorziening, waarbij de kwaliteiten van de bodem als een belangrijke weegfactor fungeren.
3. Een circulaire economie met een voortvarende energietransitie, te beginnen met de gebouwde omgeving. Waarbij de Utrechtse positie als sterke economische en innovatieve regio wordt benut om nog meer mogelijkheden tot innovatie aan te grijpen.

Daarbij raadt de PCL de provincie aan om over het thema Gezonde en inclusieve samenleving burgerparticipatie te organiseren, omdat dit thema voor iedereen belangrijk, herkenbaar en aansprekend is.

Inleiding

In ons PCL advies De Omgevingsvisie als 5-voudige kans hebben wij aangegeven dat het opstellen van een Omgevingsvisie voor de provincie vele strategische kansen biedt:

1. Een kans om een visie te ontwikkelen op de kwaliteit van de leefomgeving in de provincie Utrecht en daarbij de balans te vinden tussen "groen en groei".
2. Een kans om een samenhangende en innovatieve visie te ontwikkelen op maatschappelijke, sectoroverstijgende vraagstukken.
3. Een kans om gebiedsgericht beleid te formuleren, dat inspeelt op de vragen en knelpunten in deelgebieden.
4. Een kans om een beweging te versterken van cocreatie met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, burgers en buurprovincies.
5. Een kans om de meerwaarde van de provinciale bestuurslaag voor het voetlicht te brengen.

De PCL vindt het belangrijk om deze kansen in gedachten te houden bij het inhoudelijk vormgeven van de Omgevingsvisie. In dit advies gaan wij verder in op de inhoud van de Omgevingsvisie. Dit doen wij door drie belangrijke sectoroverstijgende strategische doelen te benoemen en te bespreken die volgens de PCL centraal moeten staan in de Omgevingsvisie. Deze doelen sluiten aan bij eerdere adviezen van de PCL.

Drie strategische doelen voor de Omgevingsvisie

De PCL adviseert de provincie om de volgende drie doelen centraal te stellen in de Omgevingsvisie:

1. Een gezonde en inclusieve samenleving (iedereen doet mee), waarin welvaart niet alleen in geld wordt uitgedrukt, maar ook in leefomgevingskwaliteit en waar oog is voor de verdeling van welvaart en kwaliteit.
2. Een hoge kwaliteit van natuur, landschap, landbouw en watervoorziening, waarbij de kwaliteiten van de bodem als een belangrijke weegfactor fungeren.
3. Een circulaire economie met een voortvarende energietransitie, te beginnen met de gebouwde omgeving. Waarbij de Utrechtse positie als sterke economische en innovatieve regio wordt benut om nog meer mogelijkheden tot innovatie aan te grijpen.

De PCL adviseert de provincie om het eerste doel: Een gezonde en inclusieve samenleving tot hoofddoel van de Omgevingsvisie te benoemen. De PCL is van mening dat dit een alles overstijgend doel is waar beleid en maatregelen op het gebied van fysieke leefomgeving nadrukkelijk aan kunnen en moeten bijdragen.

Uitwerking van de drie strategische doelen

1. Een gezonde en inclusieve samenleving

De PCL adviseert de provincie om het thema Gezonde en inclusieve samenleving leidend te maken in de nieuwe Omgevingsvisie. Het verbindt beleidsterreinen en spreekt iedereen aan: gebiedsgericht, concreet en persoonlijk. Het creëren van een gezonde leefomgeving, waarin iedereen mee kan doen, is voor alle inwoners van de provincie belangrijk. Het maakt de provincie aantrekkelijk als woonplaats en als vestigingsplaats voor bedrijven. Een leefomgeving die een gezonde leefstijl bevordert draagt ook bij aan het voorkómen van problemen. Als mensen gezonder leven door meer buiten te zijn en te bewegen, zijn ze minder vaak ziek, minder eenzaam, ontstaan minder sociale problemen en belanden ze minder snel in een zorgtraject. De directe effecten van de lucht- en geluidskwaliteit op de gezondheid zijn algemeen bekend. Maar ook de inrichting van de leefomgeving kan een positieve bijdrage leveren aan onze gezondheid. Enkele voorbeelden:

- Goede, veilige, doorgaande fietsroutes
- Aantrekkelijke en veilige looproutes
- Betaalbaar en laagdrempelig openbaar vervoer
- Groen en water in de directe leefomgeving
- Voldoende speel- en ontmoetingsruimte
- Winkels en andere voorzieningen op loopafstand
- Goede stad-landverbindingen

De grote steden en het landelijk gebied vervullen belangrijke functies voor elkaar. Om ervoor te zorgen dat stadsbewoners kunnen profiteren van de rust en ruimte van het landelijk gebied en de bewoners van het landelijk gebied kunnen profiteren van de voorzieningen van de grote steden, zijn goede en aantrekkelijke verbindingen en overgangszones van essentieel belang. Veilige doorgaande fiets- en wandelroutes van stad naar landelijk gebied en andersom, maken het voor bewoners van beide gebieden mogelijk om actief te recreëren.

Een “inclusieve samenleving” is een samenleving waarin niemand wordt buitengesloten en waarin welvaart niet alleen wordt uitgedrukt in geld, maar ook in leefomgevingskwaliteit voor iedereen. Dit onderwerp bevindt zich op het raakvlak van beleid voor de fysieke leefomgeving en sociaal beleid. Via de ruimtelijke inrichting, het openbaar vervoerbeleid, het woningbouwbeleid, het retailbeleid, het beleid voor binnenstedelijke ontwikkeling en het toezicht op de huisvesting van vergunninghouders kan de provincie er nadrukkelijk voor kiezen om bij te dragen aan een inclusieve samenleving.

2. Een hoge kwaliteit van natuur, landschap, landbouw en watervoorziening

De kracht van de provincie Utrecht ligt in de aanwezigheid van aantrekkelijke steden en dorpen en zeker ook in het aantrekkelijke en gevarieerde landelijke gebied. In een kleine verstedelijkte provincie als Utrecht zijn behoud en ontwikkeling van een aantrekkelijk landschap cruciaal voor de leefomgevingskwaliteit. Bescherming van de biodiversiteit is een urgente zaak. Onder meer door uitstoot van schadelijke stoffen in de landbouw en door versnippering van natuurgebieden staat de biodiversiteit onder druk.

Er wordt van vele kanten aanspraak gemaakt op het landelijk gebied, voor natuur, landbouw, recreatie, duurzame energie, mobiliteit, cultuur, wonen en watervoorziening. Wij adviseren per deelgebied te bekijken welke natuurlijke kwaliteiten (bodem, water, natuur) en maatschappelijke waarden (ligging en bereikbaarheid, cultureel erfgoed) elk gebied bezit en voor welke functies het vooral geschikt is en kansen biedt. Door de bodem in een gebied te gebruiken waarvoor die het meest geschikt is, gaat de efficiëntie van het bodemgebruik omhoog en kunnen kunstmatige ingrepen voorkomen worden. Dit vermindert verstoring van ecosystemen en is ook in economisch opzicht interessant. De noodzaak om meer in te spelen op de bodem- en waterkwaliteit is vooral urgent in het veenweidegebied. Daar volgt in het huidige systeem het waterpeil de functie. Dit is niet langer houdbaar. Door anders met de bodem en het waterbeheer om te gaan kunnen de bodemdaling afgeremd en de CO₂ uitstoot verminderd worden. (Zie ook de PCL adviezen Trots, Circulair, Slim over de herijking van de landbouwvisie en de PCL animatie Naar een duurzame toekomst van het veenweidegebied: <https://www.provincie-utrecht.nl/adviesPCL>).

3. Een circulaire economie met een voortvarende energietransitie

Met de huidige lineaire manier van produceren loopt de mensheid tegen de ecologische grenzen van de aarde aan en overschrijdt zelfs al een aantal van deze grenzen. Er is sprake van klimaatverandering door uitstoot van broeikasgassen, verlies van biodiversiteit en een verstoorde stikstofkringloop. Natuurlijke hulpbronnen raken uitgeput. Deze problemen zijn alleen te verminderen door meer circulair te produceren, oftewel (rest)producten en grondstoffen te hergebruiken. Dit is een meer natuurlijk systeem. In de natuur bestaat immers geen afval. De PCL adviseert de provincie om het principe van circulariteit te omarmen in de Omgevingsvisie. Dit uitgangspunt sluit aan bij het Rijksbrede programma Circulaire Economie: Nederland circulair in 2050 (Rijksoverheid 2016). Een essentieel onderdeel van een circulaire economie is een duurzame energievoorziening. De voortgaande opwarming van de aarde en de uitputting van fossiele brandstoffen vragen om een omslag in beleid en praktijk. Ook is een duurzame energievoorziening van belang voor het terugbrengen van de energielasten van bedrijven en huishoudens. (Zie het PCL advies Vinger aan de pols bij de Energietransitie en de PCL adviescolumn Duurzame energie duurzaam bevorderen: <https://www.provincie-utrecht.nl/adviesPCL>).

De energietransitie kent veel relaties met andere beleidsvelden, waaronder:

- Ruimtelijke ontwikkeling: het ruimtelijk beleid zal de energietransitie (zowel opwekking als besparing als transport) moeten faciliteren.
- Natuur en recreatie: In het landelijk gebied zullen afwegingen moeten worden gemaakt tussen opwekking van duurzame energie en natuur en recreatie. Waar mogelijk kunnen innovatieve combinaties uitkomst bieden.
- Mobiliteit en transport: Verkeer en vervoer is verantwoordelijk voor ongeveer een derde van het energiegebruik in de provincie. Door actieve mobiliteit op korte afstanden (fietsen, lopen) te bevorderen, kan het energieverbruik in deze sector flink afnemen. Door het openbaar streekvervoer bij de uitgifte van concessies te vergroenen kunnen de CO2 emissies in de provincie aanzienlijk worden gereduceerd. De provincie kan daarin sturend en stimulerend optreden.
- Gezonde leefomgeving: Actieve mobiliteit bespaart niet alleen energie, het draagt ook bij aan de gezondheid van de inwoners en aan een gezonde leefomgeving met minder uitlaatgassen.

Ook in de bouw moet het principe van circulariteit verder doorgevoerd worden. Hergebruik van gebouwen en bouwmaterialen is goed mogelijk. Gezien de verwachte bevolkingsgroei en geplande woningbouwaantallen is hiermee een flinke besparing op grondstoffen en energie te realiseren.

Burgerparticipatie bij doel gezonde en inclusieve samenleving

Zoals wij al in de inleiding aangaven biedt de Omgevingsvisie een mooie kans om een beweging te versterken van cocreatie met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, burgers en buurprovincies. Het thema Gezonde en inclusieve samenleving leent zich bijzonder goed voor burgerparticipatie, omdat het voor iedereen belangrijk, herkenbaar en aansprekend is. De PCL raadt de provincie daarom aan om juist over dit thema burgerparticipatie te organiseren, vergelijkbaar met de G1000 op gemeentelijk niveau. De suggestie uit Provinciale Staten om dit op regionaal niveau vorm te geven spreekt ons aan. De provincie doet daarmee iets baanbrekends en werkt op deze manier ook aan haar zichtbaarheid voor de burger, iets dat een jaar voor de Provinciale Statenverkiezingen van groot belang is.

PCL

Voorzitter:

Dorien de Wit

Leden:

Alie Tigchelhoff

Fred Vos

Marleen van den Ham

Rudi van Etteger

Hugo van der Steenhoven

Piet Renooy

Bas van de Griendt

Jonge onderzoekers:

Jelle Silvius

Michiel Knoppers

Carmen Perez Garcia

Secretaris:

Josefine van der Heijde